

HALİT FAHRİ OZANSOY'UN GÜLİSTANLAR VE HARABELER ADLI ESERİNDE BAHÇE İMAJLARI VE RENKLER

*Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU**

ÖZET

Halit Fahri Ozansoy'un Gülistanlar ve Harabeler adlı şiir kitabı eski harflerle basılmış ancak günümüze kadar Latin harflerine aktarılmamıştır. Bu eserde şairin bahçe imajları ve renklere yüklediği anlamlar saklı inciler gibi gizli kalmış ve günümüze kadar üzerinde inceleme yapılmamıştır. Şiirdeki bahçe imajları bazen renkli, ışıklı ve bazen de donuk ve karanlıktır. Şairin değişen ruh dünyası ile birlikte bu imajlar da değişir. Bahçe imajları tıpkı bir yağlı boya resim gibi gözümüzde canlanır. Şairin kelimelerle çizdiği bu imajlar onun ruh halini gösteren birer ayna gibidir. Şiirde kullanılan renkler de bahçe imajlarıyla beraber değişir. Bu değişim şairin ruhsal durumunun değişmesiyle de ortaya çıkar. Böylece şair renkleri, ruh haline ve farklı tablolara uygun olarak kullanır. İyimser tablolarda canlı ve sıcak renkler varken karamsar tablolarda karanlık ve donuk renkler seçilmiştir. Şairin renk seçimi tesadüfi değildir. Bu seçicilik şiire farklı duygulanmalarla birlikte girmiştir. Ozansoy bu eserinde çeşitli renkleri muhtelif bahçeler içerisinde tasvir etmiştir. Bu tasvirlerinde hayal gücü, imgelem ve çeşitli duygular bir arada düşünülmüştür. Şairin hayal dünyasını renkler ve bahçe tasvirleri oluşturur. Bu bahçede sevgili ile olan hatıraların renklerle süslenen şekilleri şairin hayal dünyasından şiirin mısralarına taşınır. Hayal ve renkler bahçe ile birleşerek sevgili ile birlikte tasavvur edilir. Bu tasavvurlar bahçe imajlarını ve renklerin bahçelerde anlam kazanışlarını oluşturur.

Anahtar Kelimeler: Halit Fahri Ozansoy, Bahçe imajı, mekân, hayaller ve renkler.

GARDEN IMAGES AND COLORS IN HALİT FAHRİ OZANSOY'S WORK OF GÜLİSTANLAR VE HARABELER

ABSTRACT

Halit Fahri Ozansoy's poetry books of Gülistanlar ve Harabeler printed with old letters but not transformed to the Latin alphabet until now. In his work, garden images and colors which loaded special meaning of poet was known as hidden pearls and no research have been made on this work till now. Garden images in poetry are sometimes colorful, light and sometimes dull and dark. These images change with the with the poet's spirit world. We can visualize the garden images like an oil painting. These images drawn by the poet's words, show poet's mood like a mirror. The colors used in the poem vary with garden images. This change appears with the change of the

* Yrd. Doç. Dr. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: hdogramacioglu@mynet.com

mental status of the poet. Thus, the poet uses the colors in accordance with the different tables and his mood. When there are a lively and warm colors in optimistic tables, dark and dull colors chosen in pessimistic tables. The poet's choice of the colors is not a coincidence. This selectivity included to poetry with different sensations. In his work, Ozansoy has described variety of colors in different gardens. Imagination, imagery and various emotions had been made with one accord in his depictions. The colors and portraits of garden form the poet's imagination. Colorful memories in the garden which experienced in a darling moves from poet's imagination to the verses of the poem. Imagination, colors and gardens are described with darling. These imageries compose the garden images and semantic change of the colors.

Key Words: Halit Fahri Ozansoy, garden image, place, dreams and colors.

Giriş

Halit Fahri Ozansoy'un günümüze kadar Latin harflerine çevrilmemiş şiir kitabı olan *Gülistanlar ve Harabeler* adlı eserinde tasvir ettiği bahçe imajları ve daha sonra bu bahçelerle birlikte resmettiği renkler, şairin bahçe ve renklere bakışını göstermesi ve onun şiiriyetinin bilinmeyen yönlerini gün ışığına çıkarması açısından önem taşımaktadır. Mekânın şiirsel düzlemde tanımlanması, tasviri ve mekâna ait hususiyetler şiiri oluşturan parçalar içerisinde ayrıntılı olarak üzerinde durulması gereken unsurlardandır. Mekânın doğru çözümlenmesi ve anlaşılması mekânı oluşturan şairin hayal dünyasını, mekâna bakışını ve şiiriyetini göstermesi bakımından değer taşır. Günümüzde mekân insan ilişkisi üzerinde yapılan çalışmalar mekânın poetik açıdan irdelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.¹ Ozansoy, bir mekân olarak bahçe imajını tesadüfi değil şiirin anlam derinliğine ve işlevine uygun olarak şekillendirmiştir. Ayrıca bahçe imajına duygularını, psikolojisini ve belki de bir imaj olarak sevgilisini dâhil etmiştir. Şairin duygulanmaları değişik bahçe tasvirleri de değişmektedir. Bu değişim olumludan olumsuz, kavuşma duygusundan ayrılık psikolojisine doğru ilerleyerek ele alınmıştır.

Ayrıca şairin renklere kattığı anlamlar tesadüfi değil, şiirdeki anlam değişmelerine paralel olarak seçilmiştir. Şair, mutluken ve sevgilisi ile beraberken yeşil ve mavi renkleri tercih ederken ayrılık ve hüznün duyguları ile dolu olduğunda sarı ve solgun renkleri tercih eder. Renklerle bahçe tasvirleri de uyumlu yapılmıştır. Şairin hüznün ve ayrılık tasvirleri yaptığı mısralarda, bahçedeki dallar kırılmış ve çiçeklerin yaprakları sararmıştır. Mutluluk tablolarını canlandırdığı bahçe imajlarında ise renkler canlı ve çiçekler rengârenktir.

Gülistanlar ve Harabeler

Halit Fahri Ozansoy'un bu kitabı 1922 yılında eski harflerle basılmıştır. Ancak günümüze kadar Latin harflerine çevrilmemiş olan bu kitap Ozansoy'un pek bilinmeyen şiirlerini ihtiva etmektedir.

Şiirlerin hece vezni ile yazılması ve akıcı bir üslûpla okunması Ozansoy'un mensubu bulunduğu Beş Hececiler'in sanat anlayışına uygundur. Aşağıda eserden alınmış bir bölüm yer almaktadır:

¹ Bu konuda bkz. Bachelard, Gaston, *Mekânın Poetikası*. Çev. Aykut Derman, Kesit Yay. İstanbul 1996

گلستانلار ، ضربانلار

ملیکلر صورویور افقی سوسله نیجه هلال :
- « بو شهله هانکی دیار ، هانکی بر گلستانده ؟ »
ملیکلر باقیور افقه بر چیچک کبی لال ،
پاپاتیالر یاقارق بر گوموش بخوردانده .

ملیکلر نه دییور شیمدی ، دیکله ، آی روزکار !
- « دومانی داغلرک اوستندن آسمان آشام ؛
« اوموزده شالرمز ، آلمزده ییلدیزلر ،
« صباح اولونجه گلستانه دوغرو یاقلاشالم ! »
پاپاتیالر کبی خویالی ، صاف اولان قیزلر ..

Şairin bu şiirlerinde kullandığı dil oldukça sade ve anlaşılırdır. Ayrıca mısra seçiminde ve oluşturduğu imajlarda gayet titiz bir yaklaşımla şiirlerini oluşturduğu anlaşılabilir şairin kullandığı sözcükler ve bu sözcüklerle oluşturduğu tamlamalar oldukça renkli ve ışıltılıdır. Çeşitli bahçe imajlarının farklı renklerle tasvir edildiği eserde bahçe imajları, renkler ve görsel imajlar şiirleri ilgi çekici kılmaktadır. Aşağıda bunlar sırasıyla incelenecektir.

Bahçe imajları

Ozansoy'un şiirlerinde bahçe, bir imaj olarak renkli ve canlı bir dekor içerisinde yerini alır. Bununla birlikte bahçe, sadece imaj olarak değil şairin ruh haline ve içerisinde bulunduğu duygu atmosferine göre şekillenen bir vasıta olma görevini üstlenir. Şairin bahçeye bakışı ve mısralarında onu tasvir edişi rastgele değildir. Şair mutluluk dolu duygularını anlatıyorsa tasvir ettiği bahçe de mutlulukların kaynağı olur. Ayrılıklardan ve hüznü anlardan bahsediyorsa tasvir ettiği bahçe de bu hüznü tabloya uygun bir yapıda şekillenmektedir. Şair, bahçeye zihin kristallerinin arkasından bakmakta ve bakış şekline göre mekânı zihin süzgecinden geçirerek yansıtmaktadır.

Ozansoy'un şiirlerinde bahçeler ve bu bahçelerin tasviri şairin içerisinde bulunduğu ruh haline göre çeşitlilik arz eder. Şair bahçeyi ruh aynasından seyrederek. Bu ruh aynasının içinde sevgilisi ve şairin psikolojik yansımaları vardır. Bazı mısralarında ruhen mutlu olduğunu gördüğümüz şairin çizdiği bahçe imajları bu mutluluğun şiirsel tasviri olarak ortaya çıkmaktadır. Çizilen bu renkli bahçede kuşlar, meyveler, bal, şarap ve yakutlu kadehler vardır:

Ötüyor bahçelerde çapkın kuşlar.

Meyveler, hepsi havanın olmuşlar,

Sarkıyor her köşeden, her daldan.

Turkish Studies

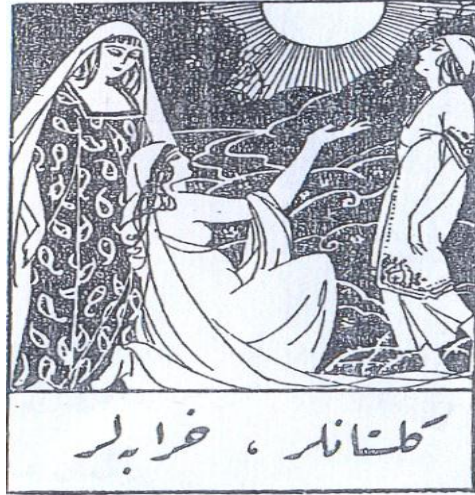
Taştı, ey yolcu, kovanlar baldan.

(...)

Git, baharın sana olsun kutlu!

Git de iç, ortası bir yakutlu

Kadehinin neşe sunan kevserini.. (Ozansoy 1922: 69)

Bu bahçe Ozansoy'un hayal ettiği mutluluk tablosudur. Bu tablonun içerisinde şair ve hayalini kurduğu sevgilisi vardır. Burada bahçe imajı mutluluk veren bir mekân olarak tasvir edilir. Şairin bu bahçe imajına kuşlar, bal ve yakut kadehleri eklemesi bahçe imajını renkli bir tabloya dönüştürmek istediğini gösterir. Çizilen bu bahçede en tatlı rüzgârlar eser ve sevgilinin etrafında yapraklar serilir.

Belki en tatlısı bahçende eser,

Git de etrafına yapraklar ser..! (Ozansoy 1922: 69)

Şair mutluluğunu bahçe imajına yansıtmayı sürdürür. Şairin tasvir ettiği tabloda ihlamurlar tüter ve pembe güller açar:

Ihlamurlar tütüyor bahçende.

Güllerin pembe açarken, sende

Haydi, git kalbini bülbüllere aç! (Ozansoy 1922: 68)

Güllerin içerisinde dolaşan sevgili kalbini bülbüllere açacaktır. Burada aklımıza Divan şiirindeki gül bülbül ilişkisi gelmektedir. Bilindiği gibi eski şiirimizde sevgili güle; âşık da bülbüle teşbih edilir. Bu sanatta heyecan vardır:

“Teşbih heyecana bağlı bir sanattır. Sanatkâr kendisini etkileyen bir olay veya varlık karşısında heyecanlanır, bu heyecanını daha kuvvetli ve tesirli anlatabilmek için, o ruh halini okuyucuda daha iyi canlandırabilecek benzetmeler yapma yoluna gider.” (Kocakaplan 2011: 162)

Bu şiirde de Ozansoy'un kalbî bir heyecan yaşadığını söylemek mümkündür. Şair, sevgiliye kalbini aşkın timsali olan bülbüle açmasını tavsiye etmektedir. Böylece şair, Divan

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/4, Fall, 2012

şiiirindeki gül-bülbül mazmununu yeni Türk şiiirine taşımaktadır. Ancak Divan şiiirindeki bahçe tasvirleri donuk ve renksiz iken Ozansoy'un hayal ettiği bahçe imajı son derece renkli ve ahenklidir. Bu bahçede yalnız şair ve sevgili değil rakkaseler ve zavar (ziyaretçiler) vardır. Şair klasik Türk edebiyatındaki âşık maşuk ikilisinin yalnız tasavvur edilişinin dışına çıkarak kalabalık bir bahçe ve şenlik hayali kurar:

*Erken yola düşmüş akıyor şenliğe zavar.
Kabil'de bugün raks ile cümbüşlü düğün var...
Gül bahçesi ahenk ile dönmüş de behişte,
Rakkaselerin zilleri aks eyliyor işte! (Ozansoy 1922: 159)*

Şair bu şenlik bahçesini Kabil'de hayal eder. Bilindiği gibi Kabil Afganistan'dadır ve bahçeleri ile meşhurdur: "Kabil'de çok sayıda tarihsel yapı ve Babür'ün mezarı bulunur. Keza onun adını taşıyan bahçeden başka birçok park ve bahçe kenti süsler ki 1978 işgalinden önce de günümüzde de şehrin büyük turizm potansiyeli vardır"² Kabil'in süslü bahçeleri Ozansoy için hayallerinin çıkış noktasını oluşturur. Şairin hayal ettiği bu bahçelerde menekşeler uyur ve periler raks eder:

*Menekşeler uyuyor. Bahçenin açık mai
Derinliğinde periler yavaşça raks ediyor,
Bu raksa fiskiyenin musikisi 'aks ediyor. (Ozansoy 1922: 94)*

Menekşe, periler ve bu manzaraya eşlik eden fiskiyenin musikisi Ozansoy'un bahçe imajını renklendiren unsurlardır. Bahçe tasvirinde sıralanan bu ayrıntılar şairin bahçeleri son derece renkli ve ışıltılı gördüğünün işaretleridir. Ancak Ozansoy'un iyimser bakışı zamanla hayal kırıklığına dönüşür. Hayal ettiği renkli ve ışıltılı manzaralar kaybolur. Kaybolan sadece renkli bahçe ve beyaz fiskiyeler değil yıldızlı gecelerde şaire ilham veren gül bûseli içki sunan sakiyelerdir:

*Hani mazideki rengin bahçe,
Suyu tılsımlı, beyaz fiskiyeler?
Hani kalbimdeki yıldızlı gece,
Hani gül-buse sunan sakiyeler? (Ozansoy 1922: 81)*

Şairin iyimserliğinin birden karamsarlığa dönüşmesinin sebebi eski ziyaret yerlerinden olan bahçelerin artık eskisi gibi ziyaret edilmemesi ve terk edilmesi varır. Metruk bahçelerde bülbüller de ötmemektedirler.

*Eski, metruk bir ziyaretgâh.
Sarı parmaklığında birkaç gül.
Kim bilir hangi bir veliye penah?
Ötmüyor bahçesinde hiç bülbül! (Ozansoy 1922: 17)*

Şairin bahçeye bakışı daha çok karamsardır. Ozansoy, bahçeye kendi ruh aynasından bakmaktadır. Onun baktığı bahçe belki de aynı bahçedir ancak gördüğü bahçe farklıdır. Şairin

² <http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%A2bil> Siteye erişim tarihi: 21.06.2012

bahçe imajı ruhsal değişimine paralel olarak değişmektedir. Şairin daha önce çizdiği bahçe tasviri daha sonra olumsuz yönde bu şekilde değişmiştir. Şair tasvir ettiği bahçelerin aslında sembolik olduğunu ve bahçe ile şiir bahçemizi kast ettiğini söyler:

*Şiirimin asmanı yıldızsız;
Bülbül ötmez, mesafeler ıssız,
Gül değil, bahçesinde zakkum var? (Ozansoy 1922: 21)*

Bilindiği gibi zakkum halk arasında cehennem ağacı olarak tanınır. Şairin bu şiirde zakkumu şiir bahçemizde hayal etmesi Türk şiirinin kötü bir mecrada olduğunu belirtmek için düşünülmüştür. Ozansoy'un bahçe tasvirlerinde bazen de gerçek bahçeler mekân olarak düşünülür. Özellikle karamsar tablo çizdiği bahçe şiirlerinde akşam olmuş, bahçeler ıssız kalmış ve kâinat hastalanmıştır:

*Ay doğdu bir akşam ki henüz bahçeler ıssız..
Bir hasta beyazlık kırağı düşmüş, sürünürdü.
Parlardı bütün kubbede bir tek sarı yıldız;
Rüzgârlar uzak fulyaların ıtırını devirdi. (Ozansoy 1922: 103)*

Şair karanlık manzaraya kara kış dekorunu da ekleyerek bahçeye karamsarlık havası yükler. Şair karamsarlık tablosuna kış manzarası ekleyerek karamsarlığın dozunu artırır:

*Şimdi kudurmasın kara kış.
Dondu pınar, çay ve dere.
Kalmadı vadiye çıkış,
Kurt iniyor bahçelere. (Ozansoy 1922: 38)*

Bahçelere kurt inmesi dağ köylüsünü ve bu insanların yaşadıkları bahçeleri anımsatmaktadır. Zira kurtlar şehirler değil köylere iner. Bahçe denilince akla gül, bülbül ve çeşitli çiçekler gelir. Bu bahçe dekorunun içerisinde sevgili dolaşır. Ancak yukarıdaki mısralarda kış gelmiş, sular donmuş ve bahçelerde kurtlar dolaşmaktadır. Yazar kışın gelişini sonbaharla başlatır. Eylül gelince turnalar uzak iklimlerden göç ederek gelir ve çiçekler sararır:

*Turnalar geldi, başlıyor eylül!
Yaseminler sarardı bahçemde.
Gölgeler sanki ağlayan bir dul.
Musikisi söndü meclis-i cemde:
Turnalar geldi, başlıyor eylül. (Ozansoy 1922: 40)*

Mısralarını hüznü bir musikinin nağmeleri gibi tekrarlarken ruh aynasının karardığını hisseder. Eylül sonbahar ayıdır, ayrılık mevsimidir. Artık eylül gelmiş ve sevgili de gitmeye hazırlanıyordur. Şair ona "Gitme!" der:

*Gitme, göğsümde böyle sessiz dur!
Sevgilim, dinle, başlıyor yağmur:
Akıyor dalga dalga bahçeye su,
Tarumar oldu güllerin kokusu... (Ozansoy 1922: 110)*

Turkish Studies

Sonbahar yağmurları yağmış ve bahçeye sular dolmuştur. Güller tarumar olmuş ve kokuları da kaybolmuştur. Artık sevgilisiz geçecek günler başlamıştır:

Yine sensiz geçecek

Bir bahar oldu, kadın. (Ozansoy 1922: 43)

Şairin sevgilisine kadın diye seslenmesi dikkat çekmektedir. *Kadın*, şeklinde seslenmede bir soğukluk ve samimiyetsizlik vardır. *Kadınım*, denilse bir sıcaklık ve samimiyet olabilirdi. Şair sonbaharın gelmesi ve günlerin soğumasıyla birlikte sevgisindeki soğumayı bu ifadeye yansıtmaktadır. Bahçeler tarumar olmuş, güller solmuş ve sevgili gitmeye hazırlanmaktadır. Şairin bahçe tasvirlerinde duygusallık ve şahsî bakış söz konusudur. Bu duygusallık Fecr-i Ati'deki maraziliği hatırlatmaktadır:

“Birçok tiyatro oyunu da yazmış olan Halit Fahri Ozansoy, bir bakıma Fecr-i Ati'nin duyuş tarzını devam ettirir. Eserlerinde marazî bir hassasiyet hâkimdir” (Enginün 1992: 575).

Ozansoy, bahçe imajını içinde bulunduğu psikolojik maraziliğe göre şekillendirmektedir. Ayrıca mevsimlerin ruhunda oluşturduğu duygulanmaları da bu tasvirlerinde kullanmaktadır. Bu mevsimlerden sonbaharda yapraklar sararıp güller solmaya başlayınca şair hüznü duyulara kapılır. Eylül ayının hüznü mevsimi şeklinde algılanması ve bahçelerin eski renkli ve neşeli görünümünü kaybetmesi şairin karamsarlığını ve hüznünü artırır. Bu hüznü ve karamsar duygularla şairin çizdiği bahçe imajları da ayrılıkların habercisi ve mutsuzluk tablosu görünümünde şekillenir. Şairin mutsuzluğuna yön veren sonbaharın gelmesi ve kışın yaklaşmasıdır. Böylece şair mevsimler, kâinat ve mekân üçlemi içerisinde duygularına yön vermektedir.

Eserdeki renkler ve düşündürdükleri

Gülistanlar ve Harabeler adlı eserde yeşil, beyaz, mavi, kırmızı, sarı ve siyah renkler ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Şair bu renklerle mekân tasvirlerini oluşturmuş ve her bir renge farklı anlamlar katmıştır. Yeşil ve beyaz gibi kimi renklere iyimserlik anlamı katarken kara ve sarı gibi renklerle karamsar tablolar çizmiştir. Ancak bazen aynı renge hem iyimserlik hem de karamsarlık anlamı kattığı da olmuştur.

1. Yeşil

Eserde yeşil renk aşk ve sevgili kavramları ile beraber kullanılmıştır. Şair, yeşil bakışlı sevgili ile birlikte yeşil çamlarda dolaşmaktadır:

Ey bahardan yeşil bakışlı kadın.

Sana bir tüy yatak çiçekliyorum. (Ozansoy 1922: 43)

Şair, bahardan daha yeşil bakışlı olan kadın yani sevgili ile yeşil çamlarda dolaşmıştır. Bu çamlar iki sevgilinin aşklarına şahit olmuştur:

Bir zaman şiirimizdi akşamlar.

Aşka hemraz olan yeşil çamlar! (Ozansoy 1922: 7)

Şairi duygulandıran yeşil çamlarda yeşil gözlü sevgili ile dolaşmasıdır. Bu duygulanmalar bazen ağlama derecesine yükselir:

Bazen siyah nazarlara, bazen yeşillere

Çılgın bir iştihak ile baktıkça ağlarım. (Ozansoy 1922: 22)

Turkish Studies

Ozansoy, yeşil gözlü sevgiliye olan kırgınlığını kine dönüştürür. Sevgilisi onu çok hırpalamış ve ağlatmıştır:

*Beni, çok hırpaladın,
Ağladım yıllardır.
Sana kinim vardır,
Ey yeşil gözlü kadın! (Ozansoy 1922: 44)*

Yeşile şairin yüklediği anlam sevgilinin hayaliyle birleşerek yeni bir anlam kazanmıştır. Yeşil gözlü sevgili şairi terk edince şair bu rengi olumsuz hatırların bir çıkış noktası olarak algılar. Ancak yeşil renk sadece sevgiliyi değil meyhanelerde içki dağıtan ve *muğbeçe* denilen meyhane çıraklarını şaire hatırlatır. Bu içki sunan *muğbeçeler* gül dudaklı ve yeşil gözlüdürler:

*Yüzlerce gül dudaklı, yeşil gözlü muğbeçe
Baygın sunar mı ağzına bir bu-yı ateşin? (Ozansoy 1922: 100)*

Ozansoy, yeşil rengini daha önce belirttiğimiz gibi sevgilisinin hayaliyle birleştirerek vermekteydi. Onun bu renge olan düşkünlüğü sevgilisinin yeşil gözlü oluşudur. Ayrıca şair bu sevgili ile yeşil bayırlarda ve ışıklı kırlarda dolaşmıştır:

*Nasıl çocuk gibi koştuk ziyalı kırlarda,
Nasıl gelincik aradık yeşil bayırlarda! (Ozansoy 1922: 61)*

Şair, yeşil rengeyle geçmişe hayalen bir yolculuk yapmaktadır. Yeşil, onun için geçmişe sığınacağı bir çıkış noktasıdır. Böylece bu renk şairin sevgilisine olan güçlü bir bağ olma özelliği gösterir. Şair bu bağı yeşil renkle özdeşleştirmektedir.

Yeşil, Ozansoy için muhayyel bir mekânın rengi olma özelliği gösterir. Bu mekân sığınılan, içerisinde mutlu olunan *gidilecek bir yerdir*

*Yolcu, in, kırdaki yeşil bir köye git !
Gölge vermez sana hiçbir granit (Ozansoy 1922: 68)*

Yeşil, sadece bahçe rengi değil, aynı zamanda suyun da rengi olur. Dalgaları yeşil olan deniz sevgiliyle birlikte vakit geçirilen bir mekândır:

*Sahil kucaklıyordu yeşil dalgacıkları,
Yelkenliler geçirdi bu akşam açıkları.
Titrederdi ellerimde beyaz, nazlı ellerin,
Yâdıyla baş başaydık ilahi emellerin. (Ozansoy 1922: 90)*

Şaire ilham veren sevgili ve yeşil denizdir. Türk şiirine mai denizden sonra yeşil deniz imajı kazandıran Ozansoy'un bu ifadesi Türk şiiri için yenidir. Sevgilisini yeşil gözlü hayal eden şairin sevgili ile dolaştığı mekân da yeşil eniz ve yeşil bahçelerdir. Şair yeşil rengi görmeye ve mısralarında terennüme devam eder:

*Şu yanda bazı hazin bir nesimin öksürüşü
Sükûtu besteliyor bir küçük, yeşil çamda. (Ozansoy 1922: 96)*

Turkish Studies

Sessizliği yeşil çamda bulan Ozansoy'un tabiata bakışı Servet-i Fünuncuların özellikle de *Cenap*'ın *hasta tabiat* anlayışına yaklaşmaktadır. Bilindiği gibi *Cenap* tabiatı hasta görmekteydi. Şairin hasta tabiat anlayışı bu şiirde şiddetli bir marazilik hissettirmektedir:

Gece pek fırtınalı!...

Soldu alnımda yeşil defne dalı.

İşte benzim de mumya renginde... (Ozansoy 1922: 27)

Şairin marazılığı yeşil defne dalının solmasıyla daha da artar. Sevgilinin gidişiyle benzi solmuş ve mumya rengine dönmüştür. Böylece şair yeşil rengi mutlulukla bağdaştırırken yeşilin solmasını bunun zıddıyla açıklamaktadır.

2. Mavi

Ozansoy'un şiirlerinde mavi mutluluğun simgesi olarak karşımıza çıkar. Şair mavi rengini her zaman sevgilisi ile beraber düşünmektedir. Sevgili, mavi renkli elbiseler giymektedir. Mutludur ve melekler gibi kanatlıdır:

Mavi bir gölde sen kanat yıkadın,

Ben bataklıkta mevdi bekliyorum. (Ozansoy 1922: 41)

Oysa şair ölümü beklemektedir, mutsuzdur. Şairin bataklık dediği mekân kendi yaşadığı sosyal muhittir. Başlangıçta gül bahçeleri içerisinde sevgilisiyle mutlu yaşayan şair, şimdi bataklıkta yalnız başına ölümü beklemektedir. Sevdiği kadın öylesine mutludur ki mutluluktan melekler gibi uçup bulutlara yükselip çıkmaktadır:

Şahane yükselip çıkıyorken bulutlara,

Anlat nedir, nedir bu « beyaz- mavi » hareler? (Ozansoy 1922: 11)

Bulutlar mavi beyaz renklerden oluşmaktadır. Şair parlak çizgiler anlamına gelen harelerin ne olduğunu melek gibi olan sevgilisine sormaktadır. Sevgili öylesine çok mavi renkli elbiseler giymektedir ki şair bundan rahatsız olur. Ahu bakışlı dediği kıza artık beyaz giymesini salık verir:

Artık soyun, şu maviyi at, bir beyaz takın

Ey kalbimin nişanlısı, ahü bakışlı kız! (Ozansoy 1922: 107)

Beyaz takınmak, beyazlar giymek evlilik olayını hatırlatmaktadır. Şair, beyazlar giyip benim olsan demek istemekte ve sevgilisiyle evlenmek istemektedir. *Kalbimin nişanlısı* diyerek evlilik meselesine atıfta bulunmaktadır. Denilebilir ki mavi renk Ozansoy için mutluluk ve sevgiliyi hatırlatan bir imge olma görevini üstlenmektedir. Mavi aynı zamanda hayali temsil eder. Hayaller mavi boşlukta uçuşur ancak kalbe mutluluk vermek yerine hüznü verir:

Mavi boşluğa hayalin uçuşu

Kırılır dalsa derinliklerine.

Gam döker kalbe teselli yerine... (Ozansoy 1922: 68)

Şair, maviyi mitolojik çiçek lotusla birleştirir. Bir gölün üzerinde yüzen Lotus'lar şaire yeni ilham kaynakları verir:

Bir ufak gölde yüzer mavi Lotuslar bîtâb

Suya gölgen karışır sessiz erirken mehtâb (Ozansoy 1922: 171)

Bilindiği gibi Lotus çiçeği gölde açar ve beyaz yaprakları vardır. Mavide sonsuzluğu bulan şair Lotus'ta saflığı ve tutkuyu bulur:

“Lotus çiçekleri; çamur içinde büyümelerine rağmen saflıklarını korur ve kirlenmeden açar. Lotus Çiçeği; eski Mısır, Hint ve Yunan mitolojisinde çok önemli yeri olan bir çiçektir. Tarih boyunca; bereket, doğum, saf tutku, cinsellik ve yeniden doğuşun simgesi olarak görülmüştür”³

Şiirlerine mitolojik terimlere yer veren Ozansoy, aşkını maviyle beyazın birleşiminde bulur. Mavi sevgili beyaz da kendisidir.

3. Beyaz

Şair beyazlığı saflık, su, muhabbet, ufuklar ve beyaz güller kelimeleriyle beraber kullanmaktadır.

Bembeyaz fiskiyelerden dökülür çılgın su (Ozansoy 1922: 10)

Sular fiskiyelerden dökülmektedir. Bununla birlikte fiskiyelerin rengi beyazdır. Beyazlık bazen de muhabbet olur. Bu muhabbet lekesizdir:

Senin bembeyaz lekesiz kalbinin muhabbeti

Reva mı oynasa en gizli, kanlı hâleyi? (Ozansoy 1922: 127)

Beyaz renk şaire çiçekler, tarh (çiçek ekilen yer), menekşeler, tüller ve perileri hatırlatmaktadır. Böylece şiirde renkler çağrışım yapan unsurlar olarak yer alırlar. Şiire renklerin anlam katması ve çeşitli kavramları çağrıştırarak kullanılması Ozansoy'un şiirlerini renkli ve ışıltılı kılmaktadır. Özellikle de bahçe ve bahçede bulunan çiçek, yaprak ve dallarla renklerin beraber kullanılması şiire görsellik kazandırmaktadır. Böylece Ozansoy'un şiirleri hayalî ve soyut değil; gerçekçi ve somut imajlarla biçimlenmiş olmaktadır:

Çiçekli dallara girdikçe ay beyaz bir tül.

Şu yanda gölgeli bir tarh içinde hercai

Menekşeler uyuyor. Bahçenin açık mai

Derinliğinde periler yavaşça raks ediyor (Ozansoy 1922: 94)

Şiirde perilerin raks etmesi, çiçekli dalların ve menekşelerin uyuması gibi imajlar beyaz ve mavi renklerle birlikte düşünülerek bu renklere hayal anlamı yüklenmiştir. Şairin yer yer dua kavramına ve ellerin semaya açılmasına değindiği görülmektedir. Şair dua ederken ellerini beyaz hayal etmektedir.

Yazılmayan ne büyük şiir olurdu, ya rabbi,

Beyaz bir ufka açılmış beyaz ellerimiz... (Ozansoy 1922: 96)

Şairin beyaz el ve semaya bu ellerle dua etmek gibi kavramları kullanması yed-i beyza olarak bilinen dinî bir kavramı hatırlatmaktadır:

“Arapça, beyaz el demektir. Hz. Musa'nın beyaz el mucizesi. Hz. Musa sağ elini cebine sokup çıkardığında lekesiz (min gayri-sû) süt gibi bembeyaz bir halde parlıyordu”⁴

³ <http://www.lotussanat.com/site/hakkinda/> (Siteye erişim tarihi: 27.06.2012)

⁴ <http://www.tasavvufalemi.com/sayfa.php?yaziNo=215> (Siteye erişim tarihi: 27.06.2012)

Şair şiirini oluştururken dinî ve kültürel birikimlerimizi de kullanmaktadır. Bu durum onun şiirlerine az da olsa manevî bir hava katmaktadır. Ancak şair bu durumda fazla kalmaz ve tabiat temini bir dekor olarak kullanır. Bu dekor içerisinde kuru bir dalın suya düşmesi ve Boğaz'da gezen beyaz bir sandal vardır:

Suya sessizce düşer bir kuru dal.
Boğazın cilveli sultanlarını
Gezdirir şimdi beyaz bir sandal... (Ozansoy 1922: 102)

Şiirde beyaz renk çeşitli tabiat dekorlarına ait olarak kullanılır. Ayrıca hayalî kavramları çağrıştıran bir fonksiyon üstlenir:

Ay çiçek serpiyor semalardan
Bembeyaz oldu akşamın rengi. (Ozansoy 1922: 106)

Aynı çiçek serpmesi hayalî bir görüntüdür. Ay ışığının beyazlığı şaire çiçekleri hayal ettirmektedir. Akşamın renginin beyazlaşması Türk şiirine kazandırılan yeni bir renk imajı olarak düşünülebilir.

Eserde beyaz bir renk olarak değil bazen sevgiliyi hatırlatan bir unsur olarak kullanılır. Bu sevgili şairin hayalinde farklı renklerle beraber yer alır. Bu farklı renklerden biri de beyazdır. Sevgili beyaz tenli ve sıcaktır:

Çıplak, beyaz omuzlara nermin bir atlas al,
Yalnız sıcacık vücudun ısıtsın bu örtüyü!
Titrer dudaklarımda hazin, eski bir masal,
Rüyanda serpilince güvercinlerin tüyü... (Ozansoy 1922: 108)

Beyazlık hem sevgiliye ait bir kavram hem de güvercin tüyü olarak hatırlanır. Bu hatırlama süreci bir rüyayı anımsatmaktadır. Şair, beyaz güvercin tüylerinin havada uçtuğu bir anda beyaz omuzlu sevgilisini seyretmektedir. Böylece beyaz rüyaya ve hayale ait bir renk olma özelliği kazanır.

4. Kırmızı

Şair hemen her rengi sevgiliyle birlikte düşünmektedir. Ancak o, renklere anlam ve hayalî imajlar yüklemektedir. Kırmızı rengi de Ozansoy'un şiirlerinde gül, ateş, bûse, karanfil, şamdan, çehre ve kadeh gibi kelimelerle birlikte kullanılarak şiire çeşitli anlamlar katılmıştır.

Eserde çizilen sevgili portresine mutlaka renkler hakimdir. Bu renkler sevgilinin ruh haline ve şairin içinde bulunduğu duruma göre farklılık göstermektedir. Yine bu tasvirlerin birinde sevgili kırmızı bir gülle beraber hayal edilmektedir:

Göğsünde kırılmış, ölüyor kırmızı bir gül...
Tavus tüyünden iri yelpazesi ruşen,
Kumral ve uzun saçları omzunda perişan (Ozansoy 1922: 158)

Görüldüğü gibi şair kırmızı renge hüznü bir anlam katmaktadır. Sevgilinin saçları perişan, elinde iri bir yelpaze ve göğsünde kırılmış kırmızı bir gül takılı olan bu sevgili ile şair bir zamanlar aynı bahçede kırmızı karanfiller arasında dolaşmışlardır:

*Bütün bu kuşak o zaman neşemize dalmıştı,
Şu tozlu pencereler bir çiçeklik olmuştu.
Açardı kırmızı, fağfur kâselerde birer
Ateşli buseyi tanzir eden karanfiller. (Ozansoy 1922: 61)*

Kırmızı karanfiller şairin aşkını seyretmektedirler. Ancak şair bu rengi kandillerle beraber düşündüğünde hastalık ve ölüm duygularına kapılır:

*Uzakta kırmızı kandiller artık üflendi
Hastalar dinliyor ölüm çanını. (Ozansoy 1922: 26)*

Ölüm çanı dinlemek Batı kültürü ile alakalı bir durumdur. Zira kiliselerde ölen kişi için çan çalınması geleneği bize ait bir kültür kavramı değildir. Şair böylece başka inanç sistemlerinin değerlerini de şiire taşımaktadır. Şairin kırmızı rengini genelde olumsuz durumlar için kullandığını söyleyebiliriz. Daha önce yeşil ve mavi renkleri mutluluk tablolarında kullanan şair kırmızı ile kan ve şehveti bir arada mısralaştırır:

*Billur kadehlerde erir bade- i şehvet...
Parlar çini bir kâsede kan kırmızı şerbet. (Ozansoy 1922: 164)*

Ozansoy'un kırmızı ile ilgili hatırladığı bir başka manzara da Brahmanizm ile ilgilidir. Brahmanların kırmızı şamdanlarla ibadet etmeleri şairi uzak memleketlerin tablolarına götürür:

*Sessiz sürünürler sarı, yüksek kapılardan.
Raflarda yanar bir kocaman, kırmızı şamdan.
Brahman indi; uzaktan geçerde üç dört fil.
Harim mabede saf saf dizildi şanlı alay,
Ve Bambu ormanı üstünden aktı kırmızı ay!
Bu anda mabede girmişti bir zavallı sefil (Ozansoy 1922: 167)*

Bambu ormanlarının üzerinde kırmızı ayın dolaşması ve Brahmanların kırmızı şamdanları şiire egzotizm katmaktadır. Ozansoy, şiirlerinde sadece kendi kültürel değerlerimizi değil farklı din ve kültürlerle ait değerleri de işleyerek şiirine farklı bir boyut katmaktadır. Böylece kırmızı renk farklı bir dinin sembolü gibi kullanılmaktadır.

5. Sarı

Eserde sarı renk olumsuz durumları tasvir ederken kullanılmıştır. Ayrılık, üzüntü, terk edilmişlik gibi duygular sarı renkle anlatılmıştır.

Sarı renk şaire terk edilmiş bir ziyaretgâhın sarı parmaklıklarını hatırlatmaktadır:

*Eski, metruk bir ziyaretgâh.
Sarı parmaklığında birkaç gül. (Ozansoy 1922: 17)*

Sarı parmaklıklar arkasından seyredilen bu yerde sararmış çiçekler ve sönmüş mumlar vardır. Sarı rengin ağırlıklı olarak kullanıldığı bu mekâna matem duygusu hâkimdir:

*Bir sararmış çiçek kadar mağmum
Ay doğar cephesinde bazı gece*

Turkish Studies

*Paslı şamdanlarında sönmüş mum,
Çöküyor matemiyile gittikçe. (Ozansoy 1922: 18)*

Şairin çizdiği tabloda matem ve paslı şamdanlar vardır. Bu manzara şaire hüznü vermektedir:

*Bir sararmış çiçek kadar mağmum
Ay doğar cephesinde bazı gece (Ozansoy 1922: 18)*

Sararmış çiçek şaire hüznü verirken sevgilisinin ağlamasını da ona hissettirir. Sevgili ağladıkça yüzü sarı bir renge bürünür:

*Hıçkırıklarla sesin dalgındı,
İçin ağladı yüzün güldükçe.
Lamba altında saçın solgundu,
Sarı bir renk ile örtüldükçe. (Ozansoy 1922: 114)*

Sarı, sonbaharın habercisidir. Çiçekler sararınca eylül gelir ve ağlama mevsimi başlar:

*Turnalar geldi, başlıyor eylül!
Yaseminler sarardı bahçemde.
Gölgeler sanki ağlayan bir dul.
Musikisi söndü meclis-i cemde:
Turnalar geldi, başlıyor eylül. (Ozansoy 1922: 38)*

Turnalar göç mevsiminde gelirler ve artık sonbahar başlamıştır. Ağlamaklı duygulara kapılan şairin içini bir burukluk kaplar. Sarı, bu nedenle hüznü, ağlamak, eylül ve çiçeklerin solması kelimeleri etrafında anlam kazanan bir renk olur.

SONUÇ

Eserde tasvir edilen bahçeler tesadüfi değil şairin ruhunu ve hayal dünyasını yansıtan birer imaj olarak kullanılmıştır. Bahçelerin son derece renkli, yemyeşil ve içerisinde sular akan tasvirlerinde şair mutludur ve sevgilisiyle beraberdir. Ancak solmuş, yaprakları dökülmüş, perişan kalmış bahçeler şairin mutsuzluğunu yansıtan bahçe imajları şeklinde tasavvur edilmiştir. Şairin ruh halindeki değişmelere paralel olarak bahçe imajları da değişmektedir. Şair sevgilisinden ayrıldığında sararan yaprakların, solan menekşelerin olduğu sarı bir bahçe eylül ayında tasavvur edilir. Şair mutluydu ve yanında sevdiği varsa bu bahçe diğer manzaranın aksine bir mutluluk mekânı olarak tasvir edilir.

Ozansoy, renkleri tesadüfen değil belirli anlamları karşılayan, ruhundaki hislere tercüman olan birer kavram olarak kullanmıştır. Bu renkler özellikle tasvir ettiği bahçe imajları ile beraber düşünülmüş ve kullanılmıştır. Yeşil ve mavi renkler genelde mutluluk tablolarının bir fonu olarak kullanılırken kırmızı ve sarı renkler hüznü tablolarında tercih edilmiştir. Özellikle sararan bahçelerin üzerine eylül ayının kırmızı ay ışığı düşünce şair tam bir hüznü atmosferi içinde kendini yalnız hisseder.

Gülistanlar ve Harabeler adlı şiir kitabında kullanılan renkler ve bahçe imajları Halit Fahri Ozansoy'un şiirsel yönünü ve kullandığı imajları göstermesi yönüyle önem kazanmaktadır. Bu şiir kitabının bugüne kadar Latin harflerine aktarılmaması şairin kullandığı şiirsel imajların

Turkish Studies

eksik bilinmesine yol açmıştır. Şair, bu eserinde bahçe imajlarını renklerle süsleyerek canlı tablolar halinde şiirler kaleme almıştır.

KAYNAKÇA

- BACHELARD, Gaston (1996), **Mekânın Poetikası**. Çev. Aykut Derman, Kesit Yay. İstanbul.
- ENGİNÜN, İnci (1992), **Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı IV (Çağdaş Türk Şiiri)**, TDK Yayınları, Ankara.
- KOCAKAPLAN, İsa (2011), **Açıklamalı Edebî Sanatlar**, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.
- OZANSOY, Halit Fahri (1922), **Gülistanlar ve Harabeler**, Orhaniye Matbaası, İstanbul.
- <http://www.tasavvufalemi.com/sayfa.php?yaziNo=215> (Siteye erişim tarihi: 27.06.2012)
- <http://www.lotussanat.com/site/hakkinda/> (Siteye erişim tarihi: 27.06.2012)
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%A2bil> Siteye erişim tarihi: 21.06.2012